

Repensar la pobresa a Barcelona amb el nou indicador europeu *reference budgets*¹

Irene Cussó Parcerisas², Elena Carrillo Álvarez³
i Jordi Riera Romani⁴

Paraules clau: pobresa relativa, *reference budgets*, nivell de vida, necessitats, infància

En aquest article presentem pressupostos de referència *reference budgets*, els quals són cistelles de béns i serveis que il·lustren el mínim de recursos necessaris perquè les persones assoleixin un nivell de vida acceptable. Definim aquest nivell de vida acceptable com el fet de poder desenvolupar les diverses posicions i rols socials pertinents. L'indicador s'ha construït per a diferents tipologies de família en àrees densament poblades de Catalunya, prenent Barcelona com a ciutat de referència. S'han utilitzat diferents fonts d'informació sobre la base d'un marc teòric i mètode comuns proposats recentment per a sis ciutats europees per configurar el contingut de les cistelles: guies oficials, consultes a experts, dades d'enquestes i grups de discussió. Sense considerar l'habitatge, l'alimentació saludable és la cistella amb més pes amb relació al pressupost total. Aquest indicador proporciona informació per contextualitzar el llindar de pobresa relativa, així com també pot servir per orientar les polítiques d'inclusió social.

Introducció

Davant el repte fixat per l'Estratègia europea 2020 de reduir el nombre de persones en risc de pobresa o exclusió social, sembla que les xifres romanen força estables. La taxa de pobresa relativa és un dels components per observar el nombre de persones en situació de pobresa o exclusió.

1. Aquest article és resultat de la recerca desenvolupada en el marc del projecte 'Poverty Reduction in Europe: Social Policy and Innovation' (ImPRovE), liderat pel Herman Deleeck Centre for Social Policy (CSB) de la Universitat d'Anvers (UA), Bèlgica, finançat pel European Union Seventh Framework Programme (FP7/2012-2016) (referència núm. 290613). Vegeu: <http://improve-research.eu>.

2. Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, Universitat Ramon Llull (FPCEEB-URL).

3. Facultat de Ciències de la Salut Blanquerna, Universitat Ramon Llull (FCSB-URL).

Indica el nombre de persones que tenen una renda personal equivalent inferior al 60% de la mediana de la distribució de la renda en un determinat territori. L'any 2015 aquest llindar a l'àrea metropolitana de Barcelona era d'11.199 €/any per a una llar d'una persona i de 23.518 €/any per a les llars de dos adults i dos infants, la qual cosa situava el voltant del 18% de la població per sota d'aquest llindar. Aquesta xifra s'aproxima a la mitjana de la Unió Europea que des del 2010 fins al moment actual s'ha situat al voltant del 17% (SIMBA, 2018 a i b; Eurostat, 2018).

Alguns autors són crítics amb aquesta aproximació econòmica al fenomen de la pobresa basada a establir un punt arbitrari en la distribució de la renda. En primer lloc, assenyalen que aquesta mesura, més que no pas reflectir la pobresa, ens indica la desigualtat en un context determinat. En segon lloc, la renda rep la influència directa del creixement o decreixement econòmic, de manera que el llindar de pobresa relativa és un indicador abstracte i poc útil per al disseny de polítiques socials que donin suport als infants i llurs famílies (Borgeraas i Brusdal, 2008).

L'any 1975, el Consell de la Unió Europea va definir les persones en situació de pobresa de la següent manera: “Individuals or families whose resources are so small as to exclude them from the minimum acceptable way of life of the Member State in which they live” (art. 1.2). Així, doncs, quins recursos es requereixen a la nostra societat per assolir aquesta forma de vida acceptable?

Els *reference budgets*, en català “pressupostos de referència” –d'ara endavant RBs– els definim com cistelles de béns i serveis que representen un nivell de vida determinat

per a diferents tipologies de família (Bradshaw, 1993). Des del febrer de 2013 la Comissió Europea promou el desenvolupament d'aquest indicador de manera comparable com a instrument per millorar la mesura de la pobresa i el disseny de la protecció social en els diferents estats membres (Goedemé, Storms, Stockman *et al.*, 2015a).

En aquest article presentem RBs que il·lustren els mínims recursos necessaris perquè les persones assoleixin un nivell de vida acceptable a Barcelona. Definim un nivell de vida acceptable com el fet de poder participar com a membres d'una societat i complir amb els rols socials. En el context europeu, alguns d'aquests rols podrien ser, per exemple: ser mare o pare, ciutadà, estudiant, entre altres, segons l'aproximació a partir del *Charter of Fundamental Rights of the European Union* (2000) (Goedemé, Storms, Penne *et al.*, 2015b).

A continuació resumim les principals característiques d'aquest indicador: (a) reflecteix el mínim nivell de vida acceptable en una societat i en un moment determinat, utilitzant sovint l'opinió de grups de referència en aquella societat; (b) pot ser actualitzat anualment utilitzant l'índex de preus al consum o d'acord amb els canvis que s'experimentin en la societat amb relació a aquest nivell de vida en un moment determinat; (c) a més, els RBs tenen en compte els béns i serveis d'abast públic i les transferències en espècies. Per tant, permet estimar l'esforç econòmic que han de fer les famílies per assolir un nivell de vida determinat i, finalment, (d) valora la variació de necessitats segons el tipus de llar i avalua, en particular, la inversió que representen els infants dins les llars (Borgeraas i Dahl, 2010; Decancq, Goedemé, Van den Bosch *et al.*, 2013;

Goedemé i Rottiers, 2011; Storms, Goedemé i Van den Bosch, 2011).

D'aquesta manera, es presenta un nou indicador social que comprèn, de manera holística i des d'una perspectiva normativa, les necessitats de les famílies i els infants, que serà contrastada amb l'evidència empírica a partir del consens amb els ciutadans mitjançant grups de discussió. Aquest enfocament mostra cert potencial per contextualitzar la mesura tradicional de pobresa relativa i, especialment, si es desenvolupen transversalment als diferents països des d'un marc teòric i un mètode comuns. També proporciona informació per orientar les polítiques de cara a garantir els drets i la inclusió social de les famílies amb infants.

1. Reference budgets a Europa des d'un marc teòric i mètode comuns

Al llarg del segle XX els RBs han estat elaborats de diferents maneres i en diversos països tant europeus com en altres continents (Fisher, 2007; Goedemé *et al.*, 2015b). En el cas d'Espanya, els RBs són un camp relativament nou d'estudi, ja que només trobem una sola referència de la seva creació l'any 2009 per a la ciutat de Madrid a càrrec de l'Asociación de Usuarios de Bancos, Cajas y Seguros (Warnaar i Luten, 2009). El projecte ImPRovE va plantejar l'any 2012 el repte de construir RBs des d'un marc teòric i mètode comuns per a àrees altament urbanitzades corresponents a sis grans ciutats europees: Anvers, Atenes, Barcelona, Budapest, Hèlsinki i Milà. Aquesta recerca ha constituït un primer pas endavant per explorar si és possible elaborar aquest indicador de manera comparable per tal que sigui un nou instrument per contextualitzar la pobresa i orientar les polítiques socials a Europa (Goedemé, Penne, Hufkens *et*

al., 2018). Ahora, també constitueix una oportunitat per promoure aquesta perspectiva en el nostre territori.

1.1 Com hem construït les cistelles de béns i serveis?

En primer lloc, es va estandarditzar el nivell de vida al qual fan referència els RBs que han de respondre al mínim de recursos necessaris per poder dur a terme el desenvolupament de les posicions i rols socials pertinents.

En segon lloc, per operacionalitzar aquest nivell de vida acceptable s'ha adaptat al context europeu la teoria de les necessitats humanes de Doyal i Gough (1994). Aquests autors identifiquen dues 'necessitats bàsiques' universals que són requisits en totes les cultures: la salut física i l'autonomia. A partir d'aquí desenvolupen el concepte de 'necessitats intermèdies', que han de satisfer aquests principis universals. Des del projecte ImPRovE s'han definit les següents necessitats intermèdies, les quals seran traduïdes a cistelles de béns i serveis: (1) Alimentació saludable, (2) Roba adequada, (3) Descans i lleure, (4) Higiene personal i salut, (5) Manteniment de relacions socials significatives, (6) Benestar en la infantesa, (7) Mobilitat i (8) Habitatge adequat (Storms *et al.*, 2013).

En tercer lloc, s'estandarditza el tipus de població a la qual fan referència els RBs: en aquest cas, adults i infants en bon estat de salut, ben informats i amb competències i autonomia suficient per poder desenvolupar la seva vida quotidiana. Amb l'assumpció d'aquest supòsit, doncs, els RBs obtinguts no seran generalitzables per al conjunt de la població. Per tant, aquest és un element a considerar a l'hora d'interpretar-ne els resultats. Així, doncs, els RBs són construïts pels quatre hipotètics tipus de família: (1) home/

dona solter/a en edat activa; (2) parella composta d'home i dona en edat activa sense fills; (3) dona en edat activa amb un fill de 10 anys al seu càrrec i (4) parella composta d'home i dona en edat activa amb dos fills (nen de 10 anys i noia de 14 anys).

Finalment, s'ha estandarditzat l'àmbit geogràfic de referència pel qual els RBs són elaborats: àrees altament urbanitzades amb una àmplia xarxa de transport públic corresponents a les sis grans ciutats europees ja mencionades. Per tal de garantir la comparabilitat dels RBs a les diferents ciutats s'han seguit uns procediments estandarditzats, de manera que les diferències entre el contingut dels RBs a cada territori només poden ser degudes a variacions en l'àmbit institucional, les condicions climatològiques o geogràfiques, els valors culturals propis de cada context i la disponibilitat, qualitat o preu dels diferents béns i serveis que componen els RBs (Goedemé *et al.*, 2015a).

Les necessitats intermèdies descrites anteriorment s'associen a unes funcions que es concreten en una llista de béns i serveis, als quals se'ls assigna una vida útil i uns preus determinats. En una primera fase, en el marc del projecte ImPROvE per construir les cistelles de béns i serveis es va començar des d'una "base comuna" sostinguda sobre guies internacionals i investigacions prèvies sobre els RBs a Bèlgica. Cada país va realitzar adaptacions per a cada cistella en funció del seu context institucional, cultural o social, i condicions climàtiques o geogràfiques específiques per constituir els RBs propis. A partir de normatives, guies, experts o altres documents i estadístiques en cada un dels àmbits es van adaptar les cistelles de béns i serveis

en el nostre context. Seguidament es va comprovar l'acceptabilitat d'aquestes cistelles en tres grups de discussió amb adults, així com les pautes de consum. Per últim, es va assignar un preu a cada un dels productes i serveis inclosos per Barcelona com a ciutat de referència. De manera que es va obtenir un pressupost de referència per a cada una. Aquest procés va comptar amb la revisió per part de l'equip coordinador dels passos seguits i resultats obtinguts (veure detalls a Cussó, Carrillo i Riera, 2018).

En una segona fase, per tal de consolidar l'indicador en el nostre context es van realitzar nous grups de discussió amb infants i adults en àrees densament poblades de Catalunya. La visió dels infants ha estat poc explorada en les recerques sobre RBs. En el nostre cas, els arguments recollits en els grups amb adolescents ha estat molt rica i essencial per comprendre millor les seves necessitats. En total entre els grups de discussió de la primera i la segona fase s'ha comptat amb 73 participants (44 adults i 29 adolescents)⁴ de diferents perfils socioeconòmics distribuïts en 10 grups de discussió on s'ha assolit un major consens social entorn del mínim de recursos necessaris per assolir un nivell de vida acceptable en aquestes àrees (veure detalls a la tesi de Cussó, 2017).

A la taula 1 es mostren les diferents fonts d'informació consultades. Aquest procés va quedar enregistrat en documents d'Excel harmonitzats per a cada una de les

4. Per poder realitzar aquests grups es va informar tots els participants i es va obtenir el consentiment de tots ells. En el cas dels menors també dels seus pares o tutors legals. En tots els casos s'ha garantit la confidencialitat de les informacions obtingudes i l'anonimat dels participants en els grups de discussió. Aquests elements han estat fonamentals per garantir els principis ètics de tota recerca i assegurar-ne el rigor científic.

Taula 1. Fonts d'informació per adaptar les cistelles de béns i serveis al context local

Cistelles de béns i serveis	Guies oficials	Nombre d'experts	Literatura	Estadístiques	Grups de discussió
Alimentació saludable	•	2	•		•
Roba adequada	•	5	•	•	•
Descans i lleure		2	•	•	•
Higiene personal i salut		1		•	•
Relacions socials significatives	•			•	•
Benestar en la infantesa	•	5	•	•	•
Mobilitat				•	•

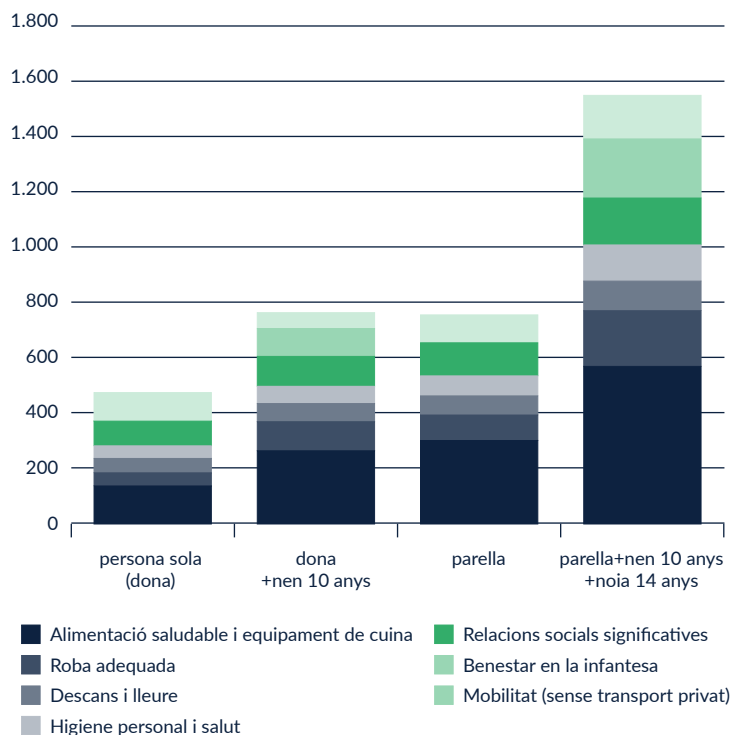
Font: Elaboració pròpia.

cistelles, a excepció dels costos reals d'un habitatge adequat per a llars en règim de propietat i de lloguer en àrees densament poblades de Catalunya. Aquesta dada va ser calculada per l'equip coordinador del projecte utilitzant l'*European Union Statistics on Income and Living Conditions* (EU-SILC 2012), de manera que fos comparable per a totes les ciutats. Inclou l'estimació del cost real d'un habitatge adequat per a llars en règim de propietat i de lloguer en àrees densament poblades de Catalunya i del seus serveis energètics (aigua, electricitat, gas o altres combustibles) actualitzats mitjançant l'índex de preus al consum per a l'any 2014 (veure el mètode emprat a: Goedemé *et al.*, 2015a).

2. Quin és el mínim de recursos necessaris per a un nivell de vida acceptable?

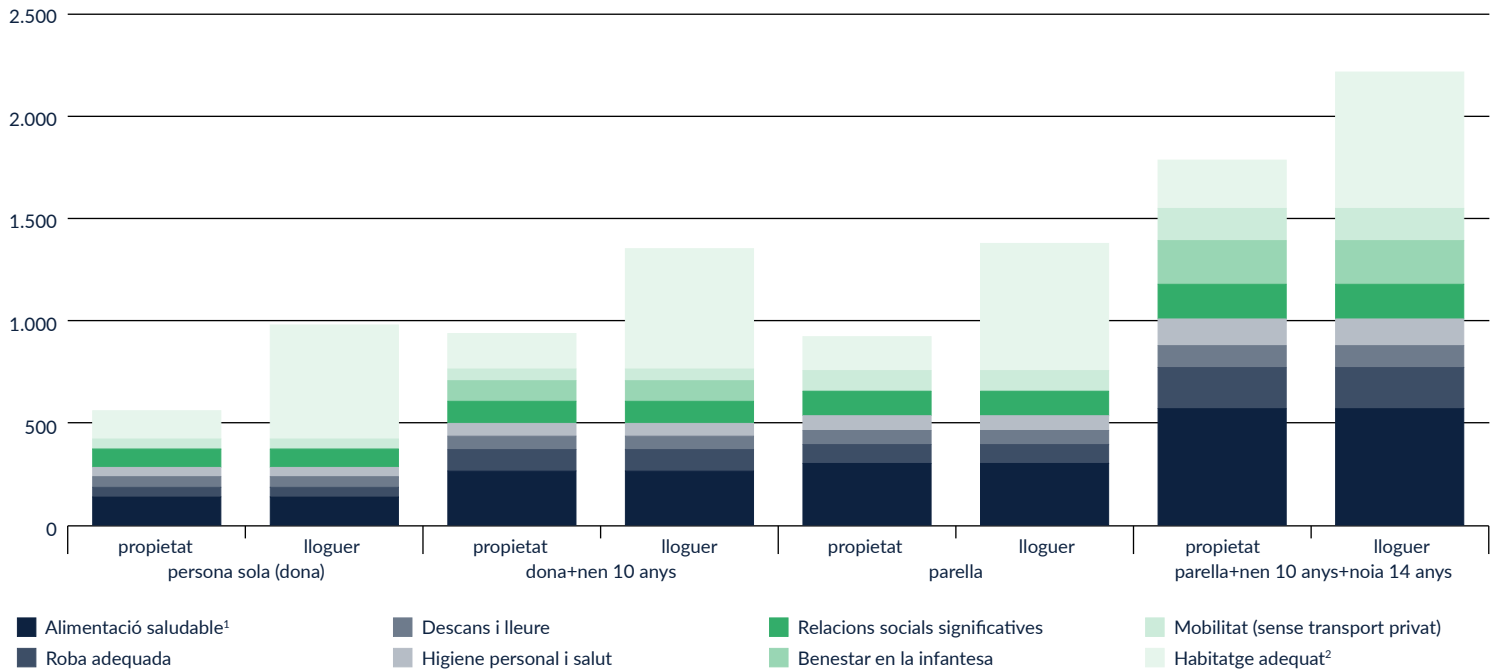
Abans de presentar els resultats, hem de recordar que els RBs no reflecteixen el consum actual de les llars, sinó que l'objectiu és establir un nivell de vida acceptable per sota del qual no és possible dur a terme les posicions socialment acceptades a la nostra societat.

Al gràfic 1 il·lustrem el pressupost de referència mínim per a les diferents cistelles de béns i serveis que hem inclòs en

Gràfic 1. Pressupost de referència per a quatre tipologies de família. €/mes. Barcelona, ciutat de referència, 2014

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 2. Pressupost de referència per a quatre tipologies de família segons règim de tinença de l'habitatge. €/mes. Barcelona, ciutat de referència, 2014

1. Alimentació saludable: inclou l'equipament de cuina.
 2. Costos de l'habitatge proporcionats per l'equip coordinador del projecte ImPROVE.

Font: Elaboració pròpia a excepció del cost de l'habitatge.

l'estudi per a quatre tipologies de família. El pressupost de referència oscil·la entre 422,1 i 1.549,4 €/mes en funció de la tipologia de llar. A més, al gràfic 2 hem afegit l'estimació dels costos reals d'un habitatge adequat segons el règim de tinença. En aquest cas el pressupost total és de 560,4 €/mes per a una persona sola fins a 1.785,8 €/mes per a una llar amb dos adults i dos infants en règim de propietat⁵. Mentre que aquest pressupost és més elevat per a les llars en règim de lloguer⁶ i oscil·la entre 979,6 i 2.216,6 €/mes per aquestes mateixes tipologies de família, respectivament.

Sense comptar l'habitatge, l'alimentació saludable és la cistella que més pes té amb relació al pressupost global en totes les tipologies de família. Representa més del 30% respecte del total i assoleix al voltant del 40% en famílies amb dos adults. Es posa de manifest que en el cas de l'alimentació saludable el pressupost augmenta proporcionalment al nombre de membres a la llar, és a dir,

5. En règim de propietat només inclou habitatge de propietat sense hipoteca.
 6. S'hi inclou només lloguer a preu de mercat.

no hi ha economies d'escala (Carrillo, Cussó i Riera, 2016). En la resta de ciutats participants en la recerca també es va constatar que l'alimentació saludable representa la part més important del pressupost de referència global des d'un 28% a Milà i fins a un 47% a Hèlsinki (Goedemé *et al.*, 2015a:20).

Elements com dolços o begudes ensucrades presents en la part superior de la piràmide de l'alimentació no s'han recollit com a part del menú saludable, però sí que s'han tingut en compte en altres cistelles com la del manteniment de les relacions socials o benestar en la infantesa, ja que aquests productes tenen una important funció social, psicològica i emocional, tal com van constatar els participants en els grups de discussió:

“Cuando compartes con la familia una fanta, con la niña, es un momento que estamos juntos, para ella, es un premio, un momento de felicidad.” (GDA3, P5⁷, dona, classe social baixa, Barcelona)

Coincidint també amb les altres ciutats europees la cistella per al manteniment de les relacions socials significatives és la segona amb més pes en relació al pressupost total per a les llars d'una persona i les parelles sense fills. En el nostre cas representa entre el 20 i el 16% del pressupost total. En canvi, aquesta proporció s'estima entre el 13 i l'11% del pressupost global quan la llar té tres o més membres, la qual cosa posa de relleu certes economies d'escala. Les noves tecnologies és la categoria més important en el marc d'aquesta cistella no només per al treball dels adults o per a les activitats escolars dels infants, sinó també per la seva funció social tal com van argumentar els participants dels grups de discussió:

“En el momento que tú sí que le permites el móvil, si no tiene una conexión a Internet, no lo querrá, es una cosa social.” (GDA2, P1, dona, classe social mitjana-alta, Barcelona)

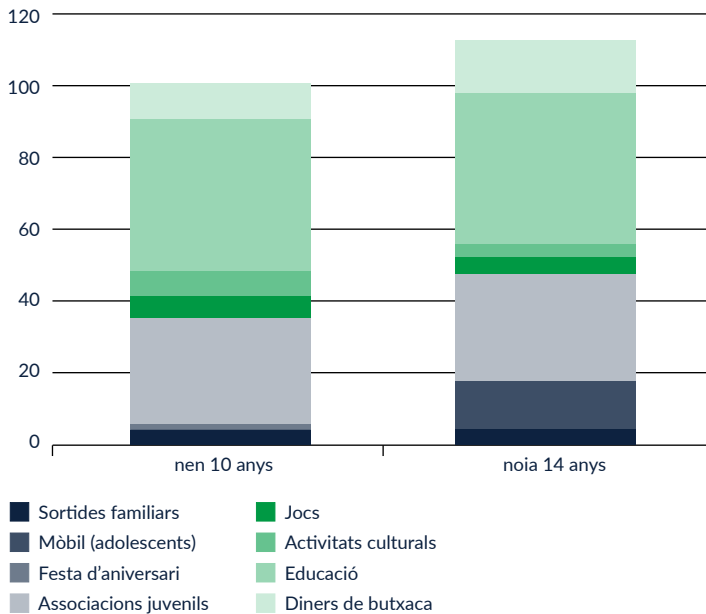
“Fins i tot podrien quedar els nens exclosos. O sigui, el fet de no tenir ordinador podria diferenciar dins l'escola perquè no tindrien accés a jocs, vídeos, xarxes socials...” (FGJ3, P2, noi, mitjana-alta, BCN)

El pes relatiu de les altres cistelles en relació al pressupost total depèn del nombre de membres a la llar i la presència d'infants. Per exemple, la cistella de la roba adequada és al voltant del 13% del pressupost global quan hi ha infants petits a la llar, la qual cosa s'explica per la major quantitat de roba per als nens/es i, alhora, la menor vida útil. A diferència de les altres cinc ciutats estudiades, la cistella del benestar en la infantesa representa el 14% del pressupost total, essent la segona amb més pes després de l'alimentació saludable per a les famílies amb dos infants. Per aquest motiu, és important veure en detall la composició d'aquesta cistella en el nostre context.

Al gràfic 3 s'il·lustra el contingut d'aquesta cistella. En conjunt observem que el pressupost de referència mínim mensual és més elevat per a una noia de 14 anys, degut a la inclusió d'un aparell mòbil de prepagament i de més quantitat de diners de butxaca per a ús personal d'acord amb els arguments donats en els grups de discussió ja que a partir de l'adolescència es vol donar més autonomia.

7. GDA seguit del número: codi grup de discussió adults; GDJ seguit del número: codi grup de discussió joves. P, seguit de número: codi participant dins del grup de discussió.

Gràfic 3. Pressupost de referència per a la cistella benestar en la infantesa. €/mes. Barcelona, ciutat de referència, 2014

Font: Elaboració pròpia.

En el cas del perfil del nen de 10 anys destaquem el fet que s'ha afegit pressupost per a l'organització d'una festa d'aniversari i, pel que fa a les activitats culturals (per exemple anar al cinema), hem tingut en compte l'acompanyament d'un adult. Malgrat aquestes diferències, es fa palès que les categories que requereixen de més pressupost en el marc del benestar en la infantesa és l'educació i la pertinença a associacions juvenils per ambdós perfils.

En el cas de l'educació, tot i que en el nostre país s'estableix la gratuïtat i obligatorietat dels 6 fins als 16

anys, representa una inversió per a les famílies, ja que hem inclòs els materials i llibres escolars que s'han de renovar, a excepció d'algunes pràctiques de reciclatge que emergeixen en alguns contextos:

“P3: Los libros de texto cada dos años o tres los van cambiando; P1: Hay colegios que son más sensibles con este tema y por lo tanto lo tienen más en cuenta y hacen más socialización de libros.” (GDA2, P1 i P3, dones, classe mitjana-alta, Barcelona)

També en aquesta cistella d'acord amb els arguments donats en els grups de discussió s'ha tingut en compte la participació dels infants en activitats fora de les aules i de la família en l'associació de pares i mares. Aquests elements són fonamentals per al desenvolupament de les posicions socials dels infants, ser 'alumne/estudiant' en el marc de l'escola i també ser 'amic', que es pot complementar amb les activitats extraescolars en associacions juvenils com es va posar de manifest en els grups de discussió:

“Tres días a la semana mínimo tiene que venir, pero porque quiero yo que desconecte un poco, se relacione aparte de su colegio y tenga otra forma de ver las cosas y de otros ámbitos, de otras personas, no solamente de su colegio.” (GDA6, P2, dona, classe baixa, AMB)

“Doncs per tenir noves amistats, perquè quan ets petit tens els amics del col·le, però a part dels del cole, també has de tenir més amistats. Llavors jo crec que les extraescolars ajuden a expandir les teves amistats i veure a gent d'altres coles que pensen diferent.”(GDJ3, P3, noia, mitjana-alta, Barcelona)

Amb relació a les cistelles de mobilitat, higiene, salut, descans i lleure representen una menor proporció del pressupost global. En primer lloc, pel que fa a la mobilitat i d'acord amb els grups de discussió, els diferents sistemes de transport públic de Barcelona i l'Àrea Metropolitana es van considerar suficients per garantir aquesta necessitat. S'observa que els descomptes aplicats en els títols de transport per als menors de 13 anys l'any 2014 redueixen el pressupost d'aquesta cistella per a les famílies amb infants⁸. Tot i això, es va apuntar que per dur a terme altres activitats de lleure, l'ús del cotxe privat donaria més llibertat a les famílies. La bicicleta també s'ha inclòs com a mitjà de transport i pel lleure, tot i que no pot ser encara generalitzable el seu ús per a totes les situacions.

En segon lloc, l'accés a serveis públics d'atenció universal com és la salut i una bona relació qualitat-preu dels productes d'higiene personal són factors que redueixen el pressupost en aquestes cistelles. En tercer lloc, la possibilitat que ofereix el nostre clima de realitzar activitats a l'aire lliure disminueix també el pressupost del descans i lleure.

Per acabar, cal tenir present que la inclusió dels costos de l'habitatge fa variar el pes relatiu de totes les cistelles, ja que quan l'afegim es converteix en la part principal del pressupost, sobretot per a les llars en règim de lloguer tal com es pot observar en el gràfic 2. En concret, el pes de l'habitatge per aquesta categoria representa del 56 al 30% del pressupost global segons la tipologia de família i per als propietaris del 24 al 13%. En totes les ciutats participants en el projecte es constata que a mesura que augmenta el nombre de membres de la llar el pes de l'habitatge

disminueix indicant la presència d'economies d'escala (Goedemé *et al.*, 2015a).

Un cop afegits els costos de l'habitatge sobre el pressupost de referència global podem comparar el llinar obtingut amb el llinar de pobresa relativa. En el gràfic 4 s'expressa el pressupost de referència per diferents tipologies de família com a percentatge del llinar de pobresa relativa per a l'any 2015 a l'AMB (SIMBA, 2018b). S'ha utilitzat l'escala d'equivalència modificada de la Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE) per adaptar aquest llinar a les altres tipologies de llar: primer adult, valor 1; segon adult i infants de 14 anys o majors, 0,5 i infants menors de 14 anys, 0,3⁹. Així mateix s'ha actualitzat l'indicador RBs per a l'any 2015 mitjançant l'índex general de preus al consum (IPC) de la província de Barcelona, tot i que hi ha molt poca variació en les quantitats estimades (INE, 2018). Per exemple, el pressupost obtingut sense els costos de l'habitatge oscil·la entre 421,6 i 1.547,7 €/mes en funció de la tipologia de llar¹⁰.

8. Cal dir que en els últims anys s'ha anat ampliant la franja d'edat pels descomptes aplicats en els títols de transport per als infants fins als 16 anys des de gener del 2017 (ATM, 2016).

9. Persona sola: 11.199,1 €/any (933,26 €/mes); Parella (escala d'equivalència 1,5): 16.798,65 €/any (1.399,89 €/mes); dona amb nen de 10 anys (escala d'equivalència 1,3): 14.558,83 €/any (1.213,24 €/mes); Parella amb nen de 10 anys i noia de 14 anys (escala d'equivalència 2,3): 25.757,93 €/any (2.146,49 €/mes).

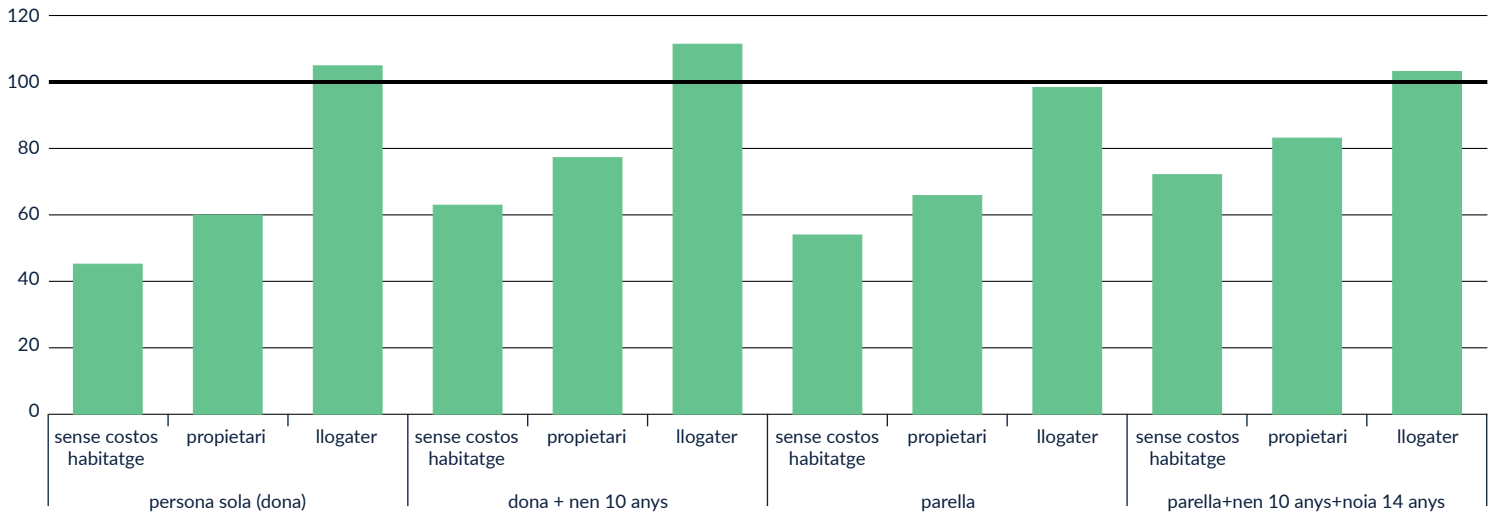
10. Cal tenir present que l'índex de preus al consum es calcula sobre el nivell de consum mitjà, mentre que els béns i serveis dins els RBs parteixen de preus més baixos. En aquest cas donat que el preu de les cistelles es va assignar durant el 1r semestre de 2014 s'ha estimat l'índex per aquest període de la següent manera: IPC mitjà 1r semestre 2015 / IPC mitjà 1r semestre 2014: 0,998 (INE, 2018).

Les barres del gràfic 4 ens indiquen el valor dels RBs expressat com a percentatge del llindar de pobresa a l'AMB per a cada tipologia de llar. Si aquest valor sobrepassa el 100%, significa que el pressupost establert amb els RBs se situa per sobre del llindar de pobresa relativa. Destaquem que per les llars en règim de lloguer a preu de mercat el llindar obtingut a través dels RBs se situa al límit o per sobre del llindar de pobresa relativa, la qual cosa significa que el darrer és inadequat per assolir un nivell de vida acceptable. En canvi, el llindar de pobresa relativa sí que seria suficient per a dur a terme un nivell de vida acceptable a les llars en règim de propietat per a totes les tipologies de família. Cal ser prudents en la interpretació

d'aquesta dada perquè les cistelles de béns i serveis s'han construït amb preus a nivell local per a Barcelona com a ciutat de referència, a excepció de l'habitatge que correspon a àrees densament poblades de Catalunya, mentre que el llindar de pobresa relativa correspon a l'Àrea Metropolitana en el seu conjunt.

Tenint en compte el resultat en les altres ciutats, s'apunta que el llindar de pobresa relativa fixat en el 60% de la mediana de la distribució de la renda no expressa el mateix en els diferents països europeus, alhora que l'escala d'equivalència de la OCDE modificada subestima el pes relatiu dels infants dins la llar (Goedemé *et al.*, 2015a;

Gràfic 4. Pressupost de referència per a quatre tipologies de família i segons règim de tinença expressat com a percentatge del llindar de pobresa relativa a l'AMB, 2015

■ RBs total expressat com a % del llindar de pobresa a l'AMB, 2015.

Font: Elaboració pròpia a excepció del cost de l'habitatge (Goedemé *et al.*, 2015a).

Els RBs han estat actualitzats per a l'any 2015 mitjançant IPC de la província de Barcelona (INE, 2018). Llindar de pobresa relativa per a l'AMB extret de l'Enquesta de condicions de vida (ECV) 2016 de l'INE i l'Idescat. La informació relativa a la renda fa referència a l'any 2015.

Oldfield i Bradshaw, 2011; Storms i Van den Bosch, 2009). Segons l'indicador i sense comptar els costos de l'habitatge, un infant de 10 anys a la llar suposa un pressupost addicional d'un 75% respecte a l'estimat per una persona sola, molt similar al d'un segon adult a la llar que és del 73%. Encara que és necessari aprofundir sobre aquesta qüestió, l'escala d'equivalència pels infants derivada a partir dels RBs és major i pràcticament igual a la d'un segon adult: oscil·la al voltant de 0,6-0,7 sense els costos de l'habitatge i entre 0,4-0,5 en llars amb règim de lloguer segons la ciutat de referència (Penne, Cussó, Mäkinen *et al.*, 2016). Així, doncs, els RBs construïts de manera comparable ajuden a comprendre millor les necessitats de cada membre de la llar, els béns i serveis d'abast públic a nivell local i les economies d'escala per assolir un nivell de vida acceptable.

3. Conclusions i prospectiva

Cal tenir present que els RBs no tenen com a missió prescriure el que les persones han de fer o tenir, sinó establir un nivell de vida per sota del qual no és possible desenvolupar les posicions socialment acceptades. Tampoc estimen el consum actual, sinó que es construeixen sobre la base d'unes necessitats prèviament definides i operativitzades a partir de criteris normatius establerts a la nostra societat i contrastades amb grups de discussió. A més, l'indicador calcula el pressupost de referència addicional dels infants a les llars i també té en compte la provisió de béns i serveis públics.

Donades aquestes característiques, l'enfocament dels RBs aporta una nova mirada sobre les situacions de pobresa perquè més enllà d'establir un llindar "monetari" per sota del qual no és possible mantenir un nivell de vida

acceptable, respon a un marc de necessitats intermèdies essencials perquè les persones puguin desenvolupar-se. Per tant, ofereix un nou escenari per a l'orientació de les polítiques socials, així com per a l'acció social i educativa per combatre la pobresa.

D'altra banda, l'indicador aporta informació sobre l'accessibilitat de les famílies als béns i serveis d'abast públic i la seva repercussió en el pressupost de referència global en cada una de les necessitats. També, a banda de contextualitzar l'indicador de pobresa relativa, pot servir per valorar l'adequació dels salaris mínims o les rendes mínimes. D'una altra, es podria utilitzar com una eina de diagnòstic en col·lectius vulnerables i en l'acompanyament social per promoure les habilitats i competències per al desenvolupament de la seva vida quotidiana, com per exemple fomentar una alimentació saludable, l'organització del lleure familiar o la gestió de l'economia familiar i els deutes.

Tanmateix, una de les limitacions principals d'aquest estudi és el fet que els RBs han estat desenvolupats per a unes tipologies de família concretes: adults en edat activa i infants (de 10 i 14 anys) en bon estat de salut, ben informats i amb competències i autonomia suficients per poder desenvolupar la seva vida quotidiana. Aquests supòsits fan que els resultats obtinguts no siguin generalitzables al conjunt de la població. Certament, tenir en compte altres circumstàncies és una de les línies de millora per poder consolidar aquest indicador en un futur en el nostre context. Un altre element a destacar és el llarg procés de construcció d'aquest indicador. Per tal que l'indicador tingui implicacions pràctiques en l'àmbit de les

polítiques socials i en la mesura de la pobresa és necessari construir-lo per a altres tipologies de família, així com també assegurar-ne la seva actualització periòdica. Per últim, caldria incloure altres necessitats no desenvolupades en aquesta recerca com la seguretat o l'aprenentatge permanent.

Agraïments

Agraïm el suport de Dr. Tim Goedemé, Dr. Bérénice Storms, Dr. Karel Van den Bosch i Tess Penne del CSB-UA (Bèlgica). Aquest treball també ha estat possible gràcies als experts que han participat en l'adaptació dels Reference Budgets per al nostre context i a les següents entitats que han

col·laborat en l'organització dels grups de discussió: Centre de Serveis Socials Baix Guinardó-Can Baró (Barcelona), Escola Thau Institució Cultural del CIC (Sant Cugat del Vallès), Esplai Estel (Barcelona), Fundació de l'Esperança (Barcelona), Fundació MAIN (Sabadell), Fundació Marianao (Sant Boi de Llobregat) i Salesians (Sant Vicenç dels Horts). També mostrem el nostre agraïment vers totes les persones d'aquestes institucions que ens han ajudat a organitzar aquests grups, així com als participants en aquests grups. Elena Carrillo Álvarez (AP2010-3946) i Irene Cussó Parcerisas (FPU12/06640) han comptat amb el suport del programa de formació de professorat universitari (FPU) del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Bibliografia

ATM. Autoritat del Transport Metropolità. Àrea de Barcelona. T-16 la targeta de transport públic per als nens i nenes de 4 a 16 anys. 2016. <http://www.t-16.cat/Publica/T12/inicio.aspx> [Consulta: 5 gener 2016]

BORGERAAS, Elling; BRUSDAL, Ragnhild. "The Costs of Children - A Comparison of Standard Budget and Income Approach". *Child Indicators Research*, Vol 1., Núm. 4 (2008), p. 372-376. doi:10.1007/s12187-008-9017-3.

BORGERAAS, Elling; DAHL, Espen. "Low income and 'poverty lines' in Norway: a comparison of three concepts". *International Journal of Social Welfare*, Vol. 19, Núm.1 (2010), p.73-83. doi: 10.1111/j.1468-2397.2008.00622.x

BRADSHAW, Jonathan R. *Budget standards for the United Kingdom*. Aldershot: Avebury, 1995.

BRADSHAW, Jonathan R.; MIDDLETON, Sue; DAVIS, Abigail; OLDFIELD, Nina; SMITH, Noel; CUSWORTH, Linda; WILLIAMS, Julie. *A minimum income standard for Britain. What people think*. York: Joseph Rowntree Foundation, 2008.

CARRILLO, Elena; CUSSÓ-PARCERISAS, Irene; RIERA, Jordi. "Development of the Spanish Healthy Food Reference Budget for an adequate social participation at the minimum". *Public Health Nutrition*, Vol. 19, Núm.17 (2016), p. 3232-3244. doi: 10.1017/S1368980016001026.

CONSELL DE LA UNIÓ EUROPEA. "Council decision of 22 July 1975 concerning a programme of pilot schemes and studies to combat poverty" (75/458/EEC). "1975. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31975D0458&from=EN> [Consulta: 29 març 2017]" CUSSÓ PARCERISAS, Irene. *Una nova aproximació a la pobresa infantil. Aplicació de l'indicador europeu "reference budgets" a Catalunya per a àrees densament poblades*. Barcelona: Universitat Ramon Llull, Tesi doctoral, 2017. <http://www.tdx.cat/handle/10803/404842>. [Consulta: 20 setembre 2017]

CUSSÓ-PARCERISAS, Irene; CARRILLO ÁLVAREZ, Elena; RIERA-ROMANÍ, Jordi. "What is the Minimum Budget for an Adequate Social Participation in Spain? An Estimate Through the reference budgets Approach". *Child Indicators Research*, Vol. 11, Núm. 1 (2018), p. 263-290. doi: 10.1007/s12187-016-9429-4.

DECANCQ, Koen; GOEDEMEÉ, Tim; VAN DEN BOSCH, Karel; VANHILLE, Josefine. "The Evolution of Poverty in the European Union: Concepts,

Measurement and Data”, *ImPRovE Methodological Paper*, Núm.13/1 (2013), p.1-42. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy – University of Antwerp. <http://improve-research.eu>. [Consulta: 30 setembre 2015]

DOYAL, Len; GOUGH, Ian. *Teoría de las necesidades humanas*. Barcelona: Icaria, 1994.

“EUROSTAT” “At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex”. EU-SILC 2007-2016 (ilc_li02, 05/07/2018). <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> [Consulta: 6 juliol 2018]

FISHER, Gordon. M. “An overview of recent work on standard budgets in the United States and other Anglophone countries”, (2007), p.1-29. <http://aspe.hhs.gov/poverty/papers/std-budgets/report.pdf> [Consulta: 5 febrer 2015]

GOEDEMÉ, Tim; PENNE, Tess; HUFKENS, Tine; KARAKITSIOS, Alexandros; BERNÁT, Anikó; FRANZISKUS, Anne; SIMONOVITS, Bori; CARRILLO ÁLVAREZ, Elena; KANAVITSA, Eleni; CUSSÓ PARCERISAS, Irene; RIERA ROMANÍ, Jordi; MÁKINEN, Lauri; MATSAGANIS, Manos; ARLOTTI, Marco; KOPASZ, Marianna; SZIVÓS, Péter; RITAKALLIO, Veli-Matti, KAZEPOV, Yuri; VAN DEN BOSCH, Karel; STORMS, Bérénice. “What does it mean to live on the poverty threshold? Lessons from reference budgets”. A: Cantillon, Bea; Goedemé, Tim; Hills, John (eds.). *Decent Incomes for all? Improving Policies in Europe*. Nova York: Oxford University Press, 2018, en premsa.

GOEDEMÉ, Tim; ROTTIERS, Stijn. “Poverty in the Enlarged European Union. A Discussion about Definitions and Reference Groups”. *Sociology Compass*, Vol. 5, Núm.1 (2011), p.77-91. doi: 10.1111/j.1751-9020.2010.00350.x

GOEDEMÉ, Tim; STORMS, Bérénice; STOCKMAN, Sara; PENNE, Tess; VAN DEN BOSCH, Karel. “Towards cross-country comparable reference budgets in Europe: first results of a concerted effort”. *European Journal of Social Security*, Vol. 17, Núm.1 (2015a), p.3-30.

GOEDEMÉ, Tim; STORMS, Bérénice; PENNE, Tess; VAN DEN BOSCH, Karel (eds.). *Pilot project for the development of a common methodology on reference Budgets in Europe. The development of a methodology for comparable reference budgets in Europe – Final Report of the pilot project. October 2015*. Brussels: European Commission. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion,

2015b. doi: 10.2767/096631. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1092&intPageId=2312&langId=en> [Consulta: 7 febrer 2016]

IMPROVE CONSORTIUM. ImPRovE project: Poverty, Social Policy and Innovation. (2012) <http://improveresearch.eu/> [Consulta: 25 juliol 2016]

INE. Institut Nacional d’Estadística. *Índice de Precios de Consumo. Base 2016. Índices provinciales: general y de grupos ECOICOP, 2014-2015*. Madrid: INE, 2018. <http://www.ine.es> [Consulta: 6 juliol 2018]

LEHTINEN, Anna-Riitta; VARJONEN, Johanna; RAIJAS, Anu; AALTO, Kristiina. “What is the cost of living? reference budgets for a Decent Minimum Standard of Living in Finland”. *Working Papers, Núm.132 (2011)*, p.1-29. Helsinki: National Consumer Research Centre.

OLDFIELD, Nina; BRADSHAW, Jonathan. “The costs of a child in a low-income household”. *Journal of Poverty and Social Justice*, Vol.19, Núm.2 (2011), p.131-143. doi:10.1332/175982711X574003.

PARLAMENT EUROPEU, Consell de la Unió Europea i Comissió Europea. Charter of Fundamental Rights on the European Union, Official Journal of the European Communities, 18 de desembre de 2000, 364, 1-22. http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf [Consulta: 30 juny 2016]

PENNE, Tess; CUSSÓ PARCERISAS, Irene; MÁKINEN, Lauri; STORMS, Bérénice; GOEDEMÉ, Tim. “Can reference budgets Be Used as a Poverty Line”. *ImPRovE Working Paper*, Núm. 16/5 (2016), p. 1-35, Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy – University of Antwerp. <http://improve-research.eu>. [Consulta: 20 maig 2016]

SIMBA. Sistema d’Indicadors Metropolitans de Barcelona. *Taxa de risc a la pobresa segons edat. 2016. Total AMB. (2018a)*. https://iermbdb.uab.cat/index.php?ap=0&id_ind=1379&id_cat=-2 [Consulta: 6 juliol 2018]

SIMBA. Sistema d’Indicadors Metropolitans de Barcelona. *Llindar de risc a la pobresa segons tipus de llar. 2016. Total AMB. (2018b)*. https://iermbdb.uab.cat/index.php?ap=0&id_ind=1375&id_cat=-2 [Consulta: 6 juliol 2018]

STORMS, Bérénice; GOEDEMÉ, Tim; VAN DEN BOSCH, Karel. “reference budgets. Are they an alternative to the current poverty line?”. *Conferència Growth, Social Protection and Inequality FISS Conference Sigturna (2011)*, p. 1-37. http://onderzoek.khk.be/domein_

SociaalEconomischBeleid/documents/Storms_Goedeme_VandenBosch.pdf [Consulta: 5 febrer 2015]

STORMS, Bérénice; GOEDEMÉ, Tim; VAN DEN BOSCH, Karel; DEVUYST, Kristof “Towards a common framework for developing cross-nationally comparable reference budgets in Europe”, *ImPRovE Methodological Paper*, Núm. 13/02 (2013), p. 1-26. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy – University of Antwerp. <http://improve-research.eu>. [Consulta: 30 setembre 2015]

STORMS, Bérénice; VAN DEN BOSCH, Karel. *What income do families need for social participation at the minimum? A budget standard for Flandes*. Antwerp: CSB-UA, 2009. <http://www.centrumvoorsociaalbeleid.be/index.php?q=node/1756>. [Consulta: 30 setembre 2015]

WARNAAR, Marcel; LUTEN, Albert. *Handbook of Reference Budgets*. Utrecht: Nibud, 2009.